

Назар ГДАНСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет,
викладач кафедри кримінального права та процесу,
доктор філософії в галузі права, адвокат
n.gdanskii@wunu.edu.ua
ORCID: 0009-0006-6553-5104

АДВОКАТ ТА СУДДЯ У СУДОВОМУ ПРОЦЕСІ

<http://doi.org/10.23939/law2025.47.051>

© Гданський Н., 2025

Символізм справедливого правосуддя асоціюється з Фемідою, яка тримає в руках терези і зважає цінності та інтереси, факти і докази, аргументи і позиції. Інтелектуальна позиція адвоката й судді розглядається як шлях до отримання справедливого рішення.

Обґрунтовано зміст принципу взаємної поваги адвоката та судді в судовому процесі. Виокремлено окремі деонтологічні засади взаємної співпраці в процесі здійснення судочинства адвоката та судді.

Доведено, що насамперед цей принцип ґрунтується на положеннях доктрини природного права. Першочерговим завданням зазначеного принципу є утвердження прав людини. Він має низку характерних особливостей, які зумовлені самим статусом професій як адвоката, так і судді. Крім того, варто зазначити, що відправлення правосуддя має базуватися на належному рівні співпраці між адвокатом та суддею, дотримуючись принципів та етичних цінностей у судовому процесі. Зазначений підхід є обов'язковою умовою належного відправлення правосуддя.

З'ясовано, що у взаєминах між адвокатом та суддею є як багато відмінностей, так і спільного, проте їх єднає одне – реальний захист та справедливе вирішення справи. Водночас, коли мовиться про спільну співпрацю, то до таких принципів можна зарахувати принцип поваги до честі та гідності, взаємоповаги, верховенства права та ін. Щодо цього принципу автор добре усвідомлює, що немає єдності, у його розумінні, в нашій державі. Проте це не означає, що немає єдиних уявлень про сутність зазначеного принципу. Зміст принципу верховенства права розкрито у багатьох міжнародно-правових актах, де повага до прав людини, а звідси і повага один до одного у судовому процесі є складовою частиною зазначеного принципу.

Аналізуючи практику європейських підходів та стандартів і практику вітчизняних норм щодо співпраці адвоката та судді, виявлено низку особливостей та розбіжностей. Натомість взаємодія між ними у судовому процесі визначає дотримання спільних правових принципів та цінностей у відправленні правосуддя.

Обґрунтовано, що джерело проблем є очевидним: мало хто здатен оцінити ведення справи у суді без професійної допомоги. А оскільки судовий процес є надзвичайно трудомістким, адже навіть нескладна судова справа зазвичай потребує більше годин роботи ніж найтриваліша хірургічна операція, то витрати знаємо високі. Чи є ця проблема щодо правової допомоги для тих, хто не в змозі вести свою справу, через брак коштів або умінь. Властиво у такій ситуації має бути надано безоплатну допомогу. Це послуга, яку

сучасна держава зобов'язана надавати своїм громадянам з принципових міркувань. Це частина захисту особи громадянина, на який, згідно з нашими уявленнями про відносини між громадянином та державою, можуть розраховувати ті громадяни, що не в змозі себе захистити. Насправді, забезпечення такого захисту є важливішим, ніж будь-якої іншої форми захисту. Проте держава відповідальна за приписи права. А їх до того ж встановлено для захисту всіх громадян – як незаможних, так і заможних. Відповідно обов'язок держави – працювати в інтересах своїх громадян.

Особливо гостро проблема взаємодії адвоката та судді постала з початком повномасштабної агресії росії на території України. Справедливість українського правосуддя, принципи і засади функціонування правової держави доводиться відстоювати у нових умовах, коли українське суспільство через війну зазнало стільки болю та страждань. І тут важливо забезпечити належний захист принципів судочинства та гарантії адвокатської діяльності.

Ключові слова: адвокат, суд, судовий процес, судочинство, принцип поваги, етичні засади.

Постановка проблеми. Суд та адвокатура у будь-якій державі посідають важливе місце, оскільки вони є тими інститутами, які на сьогоdnішньому етапі формування правовладдя виступають гарантом і захисником людини її прав, свобод та інтересів. Попри різні погляди щодо природи цих інститутів, визнано, що вони єдині у своїй меті, а саме: реалізації та функціонування справедливого правосуддя в країні. Доведено, правова природа правосуддя полягає у тому, що кожен має право на юридичний захист, на право звернутися до суду як крайній засіб для розв'язання його прав і вимог. Можливо, в Утопії потреби у захисті прав не виникало б ніколи: громадяни жили б у злагоді між собою і всюди панувала б гармонія. Проте ми живемо в неутопічному світі, у якому виникають суперечності, що потребують захисту та справедливого рішення. Тому цілком неправильно вважати, що виникають такі ситуації лише через непорядність, лихий умисел чи непоступливість з боку адвоката чи судді. Звісно, ці якості не є чимось небаченим, але можливо й таке, що цілком свідомо, з добрими намірами вони зовсім по-різному бачать зміст самої справи. Це свого роду боротьба за захист та справедливе рішення і взаємозв'язок між тезою-антитезою, або ж звинувачення – захист – осуд і рішення. Як бачимо, за відсутності одного з елементів це може призвести до ігнорування як об'єктивного, так і неупередженого судження. Тобто прокуророві як стороні процесу (потерпілому) та адвокату (обвинуваченому) змагальна природа судочинства надає відповідні правила та умови. Зазначені нами інституції (адвокатура, суд, прокуратура) є незалежними у правосудді. Їх єднає одна мета у судовому процесі, хоча мають відповідні ролі, але їхня співпраця у сфері захисту недостатньо досліджена, що спонукає до наукового пошуку та визначає актуальність зазначеної проблематики.

Аналіз дослідження проблеми. Державні інституції суд та адвокатура на етапі формування як громадянського суспільства, так і правової держави є гарантом і захисником людини її прав, свобод та інтересів. Попри різні погляди щодо природи цих інститутів, визнано, що вони єдині у своїй меті, а саме: реалізації справедливого правосуддя в країні.

Проблема взаємодії суддівського та адвокатського корпусу тією чи іншою мірою була предметом дослідження зарубіжних та вітчизняних науковців. Це, зокрема: Є. Васьковський, В. Вільчик, І. Гловацький, Р. Мельніченко, В. Рибалко, О. Святоцький, Л. Тацій, О. Яновська та ін. Натомість значна частина наукових розвідок здійснена до прийняття Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність", тому доволі багато питань щодо взаємодії у судовому процесі судді та адвоката досі малодосліджені. Це спонукало до наукового дослідження зазначеної проблематики в умовах сучасних викликів.

Метою статті є висвітлення принципу взаємної поваги адвоката та судді в судовому процесі.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи різні публікації та офіційні джерела, доходимо висновку про недопустимість впливу адвокатів на суддів, тому цілком логічно зосередити увагу на тому, що адвокати у своїй діяльності мають ставитися з повагою до суддів, поважати їхню, визнану законом незалежність та неупередженість. І водночас не ставити під сумнів винесені ними рішення, а також не бути перешкодою їхнього виконання, крім того, на судових засіданнях сумлінно виконувати свої обов'язки (бути справедливими та об'єктивними).

У рекомендаціях, які розроблені Консультативною радою європейських суддів щодо взаємовідносин між адвокатами та суддями, зазначено, що варто уникати надання відповідних заяв та публічних суджень до ЗМІ. У своїх зверненнях Вища рада правосуддя (ВРП) також звертає на увагу на зазначену проблематику. Все це робиться з метою, щоб не перешкоджати здійсненню справедливого правосуддя [1].

На практиці є чимало прикладів безпідставного втручання адвокатів, прокурорів у діяльність суду, що неприйнятно. Про це свідчить аналіз звернень до правоохоронних органів. Тож така практика потребує реакції відповідних органів, насамперед Вищої ради правосуддя (ВРП).

Тому більшість українських вчених справедливо вважає, що будь-який принцип не діє сам по собі. Він є реальним у практичному житті за допомогою багатьох інститутів (державних і суспільних). У цьому сенсі не є винятком і принцип верховенства права та його складові частини.

Саме суд у правовому суспільстві має забезпечувати його реалізацію у пошуку й утвердженні права під час вирішення конкретних справ, саме він є уособленням справедливості та неупередженості. Чим дужче незаперечний і вищий авторитет суду у тій чи іншій країні порівняно з іншими гілками влади, тим вищий рівень захищеності прав і свобод людини. Зазначимо, що сама діяльність суду здійснюється на основі різних принципів і вони зазвичай закріплені у конституціях.

І цілком логічно, що принцип незалежності суду і суддів є визначальним, оскільки він відображає ідею самостійності судової гілки влади. Зазначимо лише те, що і судді, і адвокати мають різні функції у сфері правосуддя. Натомість їхня заслуга насправді є вкрай необхідною і важливою для досягнення справедливого та ефективного рішення в усіх судових процесах [2].

Справедливий судовий розгляд передбачає дотримання принципу незалежності суддями та адвокатами у їхніх функціональних, особистісних аспектах. Треба звернути увагу на особистісну незалежність судді, яка визначена і конституцією, і законом, а також особистістю самого судді (компетентність, моральність). Суддя здійснює правосуддя незалежно від власних політичних уподобань; він діє у межах і на підставі закону; його рішення мають бути аргументованими відповідно до закону, принципів права та іншими правовими цінностями; уникнення надмірної нестандартності під час ухвалення своїх рішень; будь-яка позасудова участь має здійснюватися з позиції її неупередженості. Ця незалежність міститься у згадуваному нами Кодексі поведінки кожної з професій [3].

Адвокатура як частина судової системи у механізмі держави, оскільки побудувати справді правничу державу без незалежної адвокатури і без незалежного судочинства стає реалістичним, коли сама функція правосуддя здійснюється через дієву процедуру обрання захисника своїх конституційних прав. Тому принцип верховенства права є одним з основоположних принципів конституціоналізму і передбачає додержання інституційної незалежності судової влади й незалежності інституту адвокатури. Аргумент очевидний: незалежна судова система може функціонувати лише за наявності справді незалежної адвокатури.

І судді, й адвокати дотримуються принципу незалежності та невтручання під час виконання ними своїх інституційно-організаційних обов'язків. Вони співпрацюють задля задоволення потреб сторін. Тому вплив адвоката на суддю не прийнятний, оскільки вони повинні постійно підтримувати честь і гідність своєї професії.

Інститут адвокатури забезпечує захист, представництво та надає інші види правової допомоги на належному професійному рівні, зазначається у ст. 2 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [4].

Адвокат, виконуючи свій професійний обов'язок, вміння, знання та фах використовує для захисту потерпілого. Водночас він має діяти згідно з законом, а також складових частин принципу верховенства права.

Аналіз зазначеного спонукає до висновку, що взаємозв'язок адвокатури з судовою системою насамперед асоціюється з посадовими відносинами, і до престижу зазначених правозахисних інституцій. Правові системи ЄС сформували декілька видів взаємозв'язку між судовою владою та адвокатурою (посади суддів можуть бути заміщені тільки адвокатами-практиками; кадрова політика відокремлена; існує квота на заміщення судових посад адвокатами). Ми також підтримуємо таку позицію за прикладом Великобританії, де суддею може стати адвокат, який практикує тривалий час і який досяг успіху. В Україні така практика набуває поширення і підтримується авторитетними фахівцями у цій сфері.

Зазначимо таку важливу складову частину, зокрема, особливий статус адвоката, який полягає в тому, що він не просто здійснює незалежну професійну діяльність, а вона спрямована на забезпечення права на захист, яке своєю чергою є елементом права на справедливий суд.

А щоб реалізувати це на практиці, сам судовий розгляд справи насамперед має бути неупередженим та незалежним, а, крім того, не повинен затягуватися учасниками судового процесу, зокрема адвокатами. На таких позиціях має будуватися будь-який судовий процес в Україні. Але у тих випадках, коли єдиним мірилом допустимості поведінки виступає власна совість, наслідки можуть бути непередбачуваними. Ось чому проблема зловживання правами і затягування судового процесу стара як світ.

Звернім увагу на ще одну проблему: аналіз міжнародних документів спонукає до такого висновку, що адвокат у своїй діяльності діє в інтересах свого клієнта, але водночас він має дотримуватися принципу верховенства права та сприяти здійсненню справедливого судочинства. Окрім того, далеко не у всіх міжнародних документах мовиться про можливість адвоката йти на конфлікт із зобов'язаннями перед своїм клієнтом, якщо цього вимагають інтереси правосуддя. Наприклад, загальновізантійські цивілізаційні принципи щодо незалежності та підзвітності суддів, адвокатів і прокурорів зазначають, що їхня діяльність насамперед спрямована на захист прав клієнта. На цьому акцентує увагу Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського співтовариства, де чітко закріплено, що адвокат повинен діяти в інтересах права загалом так само, як і в інтересах тих, чий права та свободи йому було довірено захищати.

У одному з документів, зокрема (Правила адвокатської етики) прописано випадки, коли адвокат не має права: надавати поради, що спрямовані на полегшення вчинення правопорушень; використовувати методи, які заборонені законом[5].

Тут варто згадати випадок у Київському апеляційному суді. У залі судових засідань адвокат вдавсь до неправомірного заклику: що якщо не буде відкладено розгляд скарги на пізнішу дату, то він зі своїми колегами буде чинити спротив. Так і сталося. Група осіб з адвокатом понад шість годин не покидала залу судових засідань. Адміністрація суду була змушена залучити наряд поліції. Тобто адвокат застосував засоби та методи впливу на суд під час апеляційного провадження. Водночас він явно і грубо своєю поведінкою вчиняв неправомірні дії у залі судових засідань.

Судді Київського апеляційного суду у своєму зверненні до ВРП зазначили, що під час чергового судового засідання і винесення судового рішення поведінка адвоката не змінилася (агресивність, некоректність, непристойні слова). До того ж у залі були присутні інші люди. Свідченням такої непристойної поведінки є відеозапис, який було поширено у соціальних мережах.

Такі звинувачення, погрози в судовому засіданні у присутності представників засобів масової інформації, на переконання суддів Київського апеляційного суду, є свідченням вияву неповаги до суду, проявом тиску на суд з метою його дискредитації.

Щодо цієї скарги була проведена перевірка, яка виявила, що за вказаними подіями до Єдиного реєстру досудових розслідувань було внесено відомості за ознаками вчинення кримінального правопорушення (згідно із ч. 1 ст. 376 ККУ).

ВРП звернулась до офісу Генерального прокурора щодо надання інформації про розкриття та розслідування злочину у цьому кримінальному провадженні (рішення від 23 квітня 2020 року № 1049/0/15- 20)[6].

Проаналізувавши низку міжнародних актів щодо захисту прав людини і основоположних свобод, зокрема, “Конвенцію про захист прав і свобод людини ч. 1 ст. 10), яка надає таке право як свободу дотримуватися своїх поглядів; одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів публічної влади[7].

Але постає запитання: хіба адвокати не мають права на свободу вираження своїх поглядів? Звісно, мають, проте їхня поведінка, відповідно до фаху має бути стриманою, гідною, чесною.

Міжнародні та регіональні правозахисні інститути з прав людини вважають, що проблема свободи вираження поглядів є ознакою демократії та цивілізованого суспільства, яке сповідує і дотримується принципів верховенства права і поваги до потреб людини. У вказаному випадку адвокат грубо порушує право судді виконувати свої обов’язки і не тільки судді, маючи на меті зірвати судовий процес.

Практика міжнародних інституцій в аспекті дотримання прав і свобод є досить різноманітною, і це пояснюється різними обставинами, конкретною метою в кожній справі. Проте свобода вираження поглядів дуже тісно пов’язана з обов’язками і відповідальністю, і цілком справедливо, що може підлягати обмеженням, що встановлені відповідними нормативними актами в правовому суспільстві з метою захисту моралі, репутації, розголошення інформації, конфіденційності або, скажімо, підтримання, у вказаному випадку – авторитету і незалежності суду.

Аналіз останніх публікацій щодо права на правову допомогу свідчить, що це є гарантією забезпечення прав, свобод не тільки учасників судового процесу, а й суспільних інституцій загалом. Тому співпраця цих двох правозахисних структур (судової влади й адвокатури) є умовою реалізації судового захисту прав та законних інтересів людини. Властиво, така взаємодія має організаційний, правовий та морально психологічний характер. На наше переконання, зазначені питання є значущими для перспектив розвитку та функціонування зазначених відомств. Тому дослідження проблематики взаємодії між суддями та адвокатами у правозахисній сфері є невід’ємною частиною ефективного та справедливого відправлення правосуддя. Цілком слушною є позиція зарубіжних фахівців, коли вони зазначають, що реалізація верховенства права у країні не може бути реалізована без розширення сфери компетенції судової влади та чітко скоординованої діяльності адвокатури. Тільки у єдності (адвокати, судді, прокурори) є основою “правовості” та реального захисту особи. Інститут адвокатури потрібний, як і правосуддя у цивілізованому суспільстві. Бути ефективним захисником наодинці вкрай важко, тому адвокат є реальним суб’єктом, що охороняє право. Своєю чергою судова гілка влади потребує адвокатури, оскільки це забезпечує принцип рівності сторін, є опорою правосуддя.

Проте діяльність суду може бути створена лише за наявності реально незалежної адвокатури. Низка міжнародних актів ЄС, і це цілком логічно, пов’язує правову допомогу адвокатів з правом кожного на судовий захист. Це положення підтверджено у Висновку № 16 (2013) Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами від 15.11.2013 р., внесок суддів й адвокатів при різних ролях у судовому процесі є необхідним для неупереджених та ефективних рішень у судових процесах відповідно до закону (п. 4). Вони спільно дотримуються процесуальних принципів і норм справедливого правосуддя (п. 10). Вони співпрацюють задля задоволення потреб сторін (п. 17). Адвокати повинні постійно підтримувати честь і гідність своєї професії як важливі учасники відправлення правосуддя (п. 12) [8].

Проблематичність стосунків між суддями та адвокатами має базуватися: на взаємному розумінні ролі кожного з них, на взаємоповазі та незалежності, оскільки це запорука справедливого правосуддя. Є низка спільних етичних принципів, на які варто звернути увагу (професійна таємниця, честь та гідність, повага до сторін, справедливість, взаємоповага, високий професіоналізм, стриманість та ввічливість).

Аналіз останніх публікації дає підстави стверджувати, що одним із способів зближення судової гілки влади та інституту адвокатури є визнання за адвокатурою першочергового права на заміщення вакантних судових посад (за прикладом Великої Британії). В Україні така практика підтримується фахівцями у цій сфері, зокрема сучасними вченими. В умовах формування цивілізованого суспільства зміна ролі адвокатури зумовлюється також завданнями, які стоять перед ними, а саме, формування у громадян правильного уявлення про право як феномен та його роль на етапі становлення громадянського суспільства в умовах війни [9].

Перебуваючи у тісних правових взаєминах із суддями, адвокати мають надавати правові послуги для своїх клієнтів. Відносини – це дуже тонкі та делікатні, можна сказати, виняткові обов'язки щодо: клієнтів; суду та інших державних органів; адвокатури загалом та інших адвокатів; суспільства.

Судова практика виявляє досить неординарні та суперечливі обов'язки адвоката щодо суду і до свого клієнта, а це передбачає непоодинокі випадки претензій до адвоката та ймовірність порушення питання про притягнення його до відповідальності. Проте тут є низка проблем, скажімо, у зарубіжній юридичній літературі сьогодні широко дискутується проблема співвідношення обов'язків адвоката щодо суду і щодо свого клієнта (мається на увазі досліджувати кожен аргумент, ставити запитання судді тощо). Нині ця проблема є найбільш дискусійною. Адвокат, виконуючи свої професійні обов'язки, отримує не тільки вигоду, а й несе тягар. Щодо обов'язку, то адвокати мають виконувати його, якщо цей обов'язок вступає в конфлікт з їхнім обов'язком перед клієнтом. Частина такого обов'язку адвоката полягає в потребі інформування клієнта про те, що він для нього має першочергове значення. Адже він персонально відповідальний за ведення справи у суді і суд покладається на те, що кажуть їм адвокати. І судді, і адвокати спільно беруть участь у здійсненні судочинства.

Можна визначити низку обов'язків адвокатів у суді, зокрема, не перешкоджати правосуддю; справу вести оперативну та ефективно; бути чесним та діяти компетентно; давати фахові рекомендації, з метою належного відправлення правосуддя, незважаючи на будь-які суперечливі побажання своїх клієнтів [10].

Відповідно до ст. 25 Правил адвокатської етики, адвокат не має права: використовувати незаконні та неетичні засоби (у тому числі спонукати свідків до надання завідомо неправдивих показань), виконуючи доручення клієнта; прибігати до погроз, шантажу чинити тиск використовувати протизаконні методи тиску на протилежну сторону чи свідків; адвокату заборонено використовувати власні зв'язки, щоб прямо або опосередковано впливати на суд чи інший орган; він не може використовувати інформацію, отриману від колишнього клієнта, конфіденційність якої охороняється законом; він не може використовувати інші засоби, що не відповідають чинному законодавству або Правилам адвокатської етики [11].

Отже, визнаючи тісну взаємодію між судовою гілкою влади та інститутом адвокатури як вкрай необхідної умови ефективної реалізації правового захисту основоположних прав і свобод громадян, нині постає низка питань, дослідження яких має важливе значення для перспектив розвитку цих двох органів в умовах інтеграційних процесів.

Висновки. Ми свідомі того, що формування правової держави без професійного та незалежного інституту адвокатури не можливе, як і здійснення принципу незалежного судочинства можливе за лише за умови, коли воно буде здійснюватися через реалізацію конституційного права кожної особи вільно обирати захисника своїх прав. Оскільки адвокат у цьому випадку є не тільки захисником прав свого клієнта, а й поборником підвищення якості правосуддя. Тому їхня роль та співпраця полягає насамперед у належному здійсненні правосуддя і налагодженні справді дієвих механізмів такої співпраці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рекомендація Rec (2000) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо ролі адвокатури в системі кримінального правосуддя, ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи на 724 засіданні заступників міністрів 6 жовтня 2000 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf (Дата звернення: 16.03.2025).
2. Висновок (2013) 16 Консультативної ради європейських суддів про відносини між суддями та адвокатами. URL: <https://court.gov.ua/userfiles/KRES%20Vusnovok.pdf> (Дата звернення: 16.03.2025).
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Закон України від 17.07.1997. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (Дата звернення: 16.03.2025).
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року, № 5076-VI. База даних “Законодавство України” / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (Дата звернення: 16.03.2025).
5. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з’їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (Дата звернення: 16.03.2025).
6. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/fieldfile/shchorichna_dopovid_zh_2020_rik_0.pdf (Дата звернення: 16.03.2025).
7. Справа “Аміхалакіоас (Amihalachioas) проти Молдови”: Рішення Європейського суду з прав людини від 23 березня 2004 року. URL: <http://cedem.org.ua/library/spravaamihalakioas-proty-moldovy/> (Дата звернення: 16.03.2025).
8. Сташків Н. (2018). Авторитет правосуддя VS свобода вираження поглядів (практика Європейського суду з прав людини). *Актуальні проблеми правознавства*. Вип. 3. С. 48–49. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31277/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf> (Дата звернення: 16.03.2025).
9. Щорічна доповідь за 2020 рік “Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні”. URL: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_zh_2020_rik_0.pdf (Дата звернення: 16.03.2025).
10. Про вжиття заходів щодо забезпечення незалежності суддів та авторитету правосуддя за повідомленням судді Дарницького районного суду міста Києва Цимбал І. К.: Рішення від 15 вересня 2020 року № 2623/0/15-20. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3463> (Дата звернення: 16.03.2025).
11. Правила адвокатської етики, затверджені звітно-виборним з’їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (Дата звернення: 16.03.2025).

REFERENCES

1. *Rekomendatsiia Rec (2000) 19 Komitetu Ministriv Rady Yevropy derzhavam-chlenam shchodo roli advokatury v systemi kryminalnoho pravosudiv, ukhvalena Komitetom Ministriv Rady Yevropy na 724 zasidanni zastupnykiv ministriv 6 zhovtnia 2000 roku* [Recommendation Rec (2000) 19 of the Committee of Ministers of the Council of Europe to member states on the role of the legal profession in the criminal justice system, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe at the 724th meeting of the Ministers’ Deputies on 6 October 2000]. Retrieved from: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2000_19_2000_10_6.pdf (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].
2. *Vysnovok (2013) 16 Konsultativnoi rady yevropeiskyykh suddiv pro vidnosyny mizh suddiamy ta advokatamy* [Opinion (2013) 16 of the Consultative Council of European Judges on relations between judges and lawyers]. Retrieved from: <https://court.gov.ua/userfiles/KRES%20Vusnovok.pdf> (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].
3. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod* [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]: Zakon Ukrainy vid 17.07.1997 roku. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].
4. *Pro advokaturu ta advokatsku diialnist* [On Advocacy and Legal Profession]: Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 roku, No. 5076-VI. Baza danykh “Zakonodavstvo Ukrainy” / VR Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].
5. *Pravyla advokatskoi etyky, zatverdzeni zvitno-vybornym zizdom advokativ Ukrainy 2017 roku 09 chervnia 2017 roku* [Rules of Lawyer Ethics, approved by the 2017 Report-Election Congress of Lawyers of

Ukraine on June 9, 2017]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

6. *Shchorichna dopovid za 2020 rik "Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv vUkraini"* [Annual report for 2020 "On the state of ensuring the independence of judges in Ukraine"]. Retrieved from: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/fieldfile/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf. (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

7. *Sprava "Amikhalakioaie (Amihalachioaie) proty Moldovy": Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny vid 23 bereznia 2004 roku* [Case of Amihalachioaie v. Moldova: Judgment of the European Court of Human Rights of March 23, 2004]. Retrieved from: <http://cedem.org.ua/library/spravaamihalakioaie-proty-moldovy/>. (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

8. Stashkiv, N. *Avtorytet pravosuddia VS svoboda vyrazhennia pohliadiv (praktyka Yevropeiskoho sudu z prav liudyny)* [Authority of Justice VS Freedom of Expression (Case Law of the European Court of Human Rights)]. Aktualni problemy pravoznastva. 2018. Vyp. 3. P. 48–49. Retrieved from: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/31277/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%88%D0%BA%D1%96%D0%B2.pdf> (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

9. *Shchorichna dopovid za 2020 rik "Pro stan zabezpechennia nezalezhnosti suddiv v Ukraini"* [Annual report for 2020 "On the state of ensuring the independence of judges in Ukraine"]. Retrieved from: https://hcj.gov.ua/sites/default/files/field/file/shchorichna_dopovid_za_2020_rik_0.pdf (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

10. *Pro vzhytta zakhodiv shchodo zabezpechennia nezalezhnosti suddiv ta avtorytetu pravosuddia za povidomlenniam suddi Darnytskoho raionnoho sudu mista Kyieva Tsymbal I. K.*: Rishennia vid 15 veresnia 2020 roku № 2623/0/15-20 [Resolution of September 15, 2020 No. 2623/0/15-20 "For the purpose of establishing the procedure for ensuring the independence of judges and the authority of the judiciary, in accordance with the notification of the judge of the Darnytsky District Court of Kyiv Tsymbal I. K."]. Retrieved from: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/3463>. (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

11. *Pravyla advokatskoi etyky, zatverdzeni zvitno-vybornym zizdom advokativ Ukrainy 2017 roku 09 chervnia 2017 roku*. [Rules of Lawyer Ethics, approved by the 2017 Report-Election Congress of Lawyers of Ukraine on June 9, 2017]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text> (Accessed: 16.03.2023). [In Ukrainian].

Дата надходження статті: 02.05.2025 р.

Nazar HDANSKYI

Western Ukrainian National University,
Lecturer at the Department of Criminal Law and Procedure,
Doctor of Philosophy in Law, attorney at law
n.gdanskii@wunu.edu.ua
ORCID: 0009-0006-6553-5104

A LAWYER AND A JUDGE IN A LAWSUIT

The symbolism of fair justice is associated with Themis holding the scales and weighing values and interests, facts and evidence, arguments and positions. The intellectual position of a lawyer and a judge is seen as a way to obtain a fair decision.

The author substantiates the content of the principle of mutual respect of an attorney and a judge in a trial. The author emphasizes certain deontological principles of mutual cooperation in the process of legal proceedings between an attorney and a judge.

It is proved that this principle is primarily based on the provisions of the natural law doctrine. The primary task of this principle is to establish human rights. At the same time, it is endowed with a number of characteristic features which are due to the very status of the professions of both attorneys and judges. In addition, it is worth noting that the administration of justice should be based on an appropriate level

of cooperation between the lawyer and the judge, adhering to the principles and ethical values in the judicial process. This approach is a prerequisite for the proper administration of justice.

It is found that there are many differences and similarities in the relationship between an attorney and a judge, but they are united by one thing – real defense and fair resolution of a case. At the same time, when it comes to joint cooperation, the following principles can be attributed to such principles (the principle of respect for honor and dignity, mutual respect, the rule of law, etc.) By focusing on this principle, the author is well aware that there is no unity in its understanding in our country. However, this does not mean that there are no unified ideas about the essence of this principle. The content of the rule of law principle is disclosed in many international legal acts, where respect for human rights, and hence respect for each other in the judicial process, is a component of this principle. Analyzing the practice of European approaches and standards and the practice of domestic norms regarding the cooperation of a lawyer and a judge, a number of features and discrepancies have been identified. Instead, the interaction between them in court proceedings determines the observance of common legal principles and values in the administration of justice.

It is argued that the source of the problems is obvious: few people are able to assess the conduct of a case in court without professional assistance. And since the court process is extremely labor-intensive, since even a simple court case usually requires more hours of work than the longest surgical operation, the costs are known to be high. Does this problem exist with regard to legal aid for those who are unable to conduct their own case due to lack of funds or skills? In fact, in such a situation, free legal aid should be provided. This is a service that a modern state is obliged to provide to its citizens for reasons of principle. This is part of the protection of the person of a citizen, which, according to our understanding of the relationship between a citizen and the state, can be relied upon by those citizens who are unable to protect themselves. In fact, ensuring such protection is more important than any other form of protection. However, the state is responsible for the provisions of law. Moreover, they are established to protect all citizens, both poor and wealthy. Accordingly, it is the duty of the state to work in the interests of its citizens.

The problem of interaction between lawyers and judges has become particularly acute since the beginning of Russia's full-scale aggression in Ukraine. The fairness of Ukrainian justice, the principles and foundations of the rule of law have to be defended in the new conditions, when Ukrainian society has suffered so much pain and suffering due to the war. And here it is important to ensure proper protection of the principles of legal proceedings and guarantees of the practice of law.

Keywords: attorney-at-law, court, trial, legal proceedings, principle of respect, ethical principles.